

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslakia siten, että maatalousyrittäjän ja muun yrittäjän sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena käytettäisiin verotuksessa vahvistetun ansiotulon sijasta yrittäjäläkevakuutuksessa vahvistettua työtuloa. Heinäkuun alusta 2001 vuoden 2003 loppuun yrittäjien eläkelain ja maatalousyrittäjien eläkelain mukaista työtuloa käytettäisiin päivärahaa määrittäessä kuitenkin vain niin sanottuna kuuden kuukauden tulona.

Samalla ehdotetaan, että yrittäjiltä perittävä vakuutetun sairausvakuutusmaksu määräytyisi yritystoiminnasta saadun tulon ansiotulo-osuuden sijasta yrittäjien eläkelain tai maatalousyrittäjien eläkelain mukaisen työtulon perusteella. Yrittäjien maksuperusteen muutos tulisi voimaan vuoden 2003 alusta, mutta vuoden 2003 ennakkoperinnässä yrittäjien maksu suoritettaisiin vielä nykyisen perusteen

mukaisesti.

Vakuutetun sairausvakuutusmaksun perustetta ehdotetaan tarkistettavaksi myös euron käyttöönoton vuoksi. Uutena maksuperusteena käytettäisiin veroäyrien sijasta kunnallisverotuksessa verotettavaa tuloa. Vakuutetun sairausvakuutusmaksun määrästä säädettäisiin erikseen annettavalla lailla. Tämä kaikkia vakuutettuja koskeva tekninen muutos tulisi voimaan vuoden 2002 alusta.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että optiotuloja ja vastaavia muita pääomatulon luonteisia ansiotuloja ei lueta työtuloon sairausvakuutuslain päivärahaa määrättäessä. Tämä ehdotus koskisi muitakin vakuutettuja kuin yrittäjiä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2001 ensimmäiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2001.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Sairausvakuutuslain (364/1963) mukaisen sairausajan päivärahan, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan, erityisäitiysrahan sekä erityishoitorahan samoin kuin kuntoutusrahalain (611/1991) mukaisen kuntoutusrahan suuruus määräytyy vakuutetun työtulojen perusteella. Tämä

sairausvakuutuksen työtulokäsite on määritelty sairausvakuutusasetuksessa (473/1963). Asetuksen 8 §:n mukaan työtulolla tarkoitetaan palkkatuloa ja siihen verrattavaa henkilökohtaista tuloa, hankintakaupan yhteydessä tehdyn työn sekä porotalouden hyväksi tehdyn työn arvoa. Elinkeinotoiminnan tai maatalouden tulos luetaan työtuloksi siltä osin, kuin se tuloverolain mukaan katsotaan verotuksessa puhtaaksi ansiotuloksi. Työtuloksi ei

kuitenkaan katsota metsätalouden puhdasta tuottoa, osinkotuloa tai sivuperintöä. Työtuloa määrättäessä tulosta vähennetään sen hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet kustannukset.

Sairausvakuutuksen työtuloa koskevat säännökset ovat olleet lähes muuttamattomina voimassa vuosikymmeniä. Vuonna 1999 sairauspäivärahoja maksettiin lähes 290 000 ja vanhempainpäivärahoja lähes 100 000 vakuutetulle. Saajien suuren määrän vuoksi tavoitteena on ollut, että päivärahan perusteena olevasta työtulosta saadaan verottajan avulla luotettava tieto mahdollisimman rationaalisella tavalla. Verotuksessa oli aikaisemmin käytössä käsite työtulo, josta verovelvollinen sai tehdä erityisen työtulovähennyksen. Sairausvakuutuslain 16 § viittasi alun perin juuri tähän työtulon käsitteeseen, jonka verottaja vahvisti ja joka oli sairausvakuutuksen päivärahan perusteena. Työtulo-käsite on verolainsäädännössä kumottu eikä verottaja näin ollen vahvista työtuloa verotuksen toimittamista varten. Kun työtulo-käsite verotuksesta kumottiin, sairausvakuutuslakia ei muutettu. Käsite ”verotuksessa todettu työtulo” jäi siten edelleen sairausvakuutuksen päivärahan perusteeksi.

Verottaja antaa nykyisin Kansaneläkelaitokselle vuosittain tiedot verovelvollisten verotuksessa todetuista ansiotuloista eriteltynä muun muassa palkkatuloon ja luontoisetuihin sekä elinkeinotoiminnan ja maatalouden ansiotuloon. Näistä tulotiedoista Kansaneläkelaitoksessa lasketaan sairausvakuutuslain 16 §:n ja sairausvakuutusasetuksen 8 §:n mukainen verotuksessa todettu työtulo. Tässä laskennassa otetaan tulot huomioon sellaisina kuin verottaja on ne vahvistanut. Verottajan vahvistamaan tuloon voidaan tehdä muutoksia vain, jos siitä on erikseen säädetty.

Edellisen vuoden verotuksessa vahvistettua työtuloa tarkistetaan sairausvakuutuslain 76 §:ssä tarkoitetulla TEL-indeksillä. Lisäksi työ- ja virkasuhteessa saatuun työtuloon tehdään työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa annetun lain (1077/2000) mukaan vähennys. Vähennyksen suuruus on vuonna 2001 viisi prosenttia.

Jos työtulot sairauden aiheuttaman työkyvyttömyyden alkamista edeltäneiden kuuden kuukauden aikana ovat jatkuvasti olleet olennaisesti eli vähintään 20 prosenttia suuremmat kuin verotuksen mukaiset työtulot, päiväraha lasketaan hakijan pyynnöstä sairausvakuutuslain 17 §:n ja sairausvakuutusasetuksen 10 §:n mukaisesti todellisten tulojen perusteella hakijan esittämän tuloseelvityksen perusteella.

Jos henkilön työtulot ovat vuonna 2001 alle 5 620 markkaa vuodessa, sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa ei makseta lainkaan, vaikka hakija muutoin täyttäisi päivärahan saamisedellytykset. Tällaisessa tapauksessa hakijalle voidaan kuitenkin maksaa 60 päivän jälkeen niin sanottua tarveharkintaista sairauspäivärahaa, jonka määrään vaikuttavat hänen omat kuukausitulonsa kokonaisuudessaan ja puolet puolison 1 400 markkaa kuukaudessa ylittävistä tuloista. Tarveharkintaista päivärahaa ei makseta, jos puolison tulot ylittävät 4 400 markkaa kuukaudessa.

Vakuutetut osallistuvat sairausvakuutusjärjestelmän kustannusten rahoittamiseen maksamalla sairausvakuutusmaksua. Maksu peritään muiden verojen yhteydessä kunnallisverotuksessa todettujen äyrien perusteella. Sairausvakuutuslain 33 §:n 1 momentin mukaan vakuutetun sairausvakuutusmaksu on 1,25 penniä veroäyriä. Sairausvakuutusmaksua on kuitenkin 1970-luvulta lähtien peritty yksivuoti- sten lakien perusteella edellä mainittua määrää suurempana tai pienempänä. Vakuutetun sairausvakuutusmaksun määräksi vuonna 2001 säädetään vuodelta 2001 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista ja työnantajan kansaneläkemaksusta annetussa laissa (1223/2001) 1,5 penniä veroäyriä ja eläketuloa saavien vakuutettujen kohdalla 2,7 penniä veroäyriä.

1.2. Nykytilan arviointi

Päivärahan määräytyminen

Vuonna 1993 toteutetun tuloverolain (1535/1992) uudistuksen yhteydessä verotuksessa sovellettavat ansiotulon ja pääomatulon käsitteet muuttuivat. Nykyisin liikkeen- ja ammatinharjoittajien, maatilatalouden harjoittajien sekä avointen ja kommandiittiyhtiöiden tulo jaetaan ansio- ja

pääomatulo-osaan. Pääomatulo määräytyy yrityksen nettovarallisuudelle lasketun 18 prosentin laskennallisen tuoton mukaan. Tämän ylittävä osuus on ansiotuloa. Pörsissä noteeraamattomissa osakeyhtiöissä osakkaan saaman osingon pääomatuloksi katsottava määrä lasketaan osinkoa jakavan yhtiön osakkeiden matemaattisen arvon perusteella. Pääomatuloa on määrä, joka vastaa 13,5 prosentin vuotuista tuottoa osakkeen matemaattiselle arvolle. Ylimenevä osuus osingoista on ansiotuloa. Pääomatuloon kohdistuu suhteellinen 29 prosentin pääomavero ja ansiotuloon progressiivinen verotus.

Verouudistuksen jälkeen maatalousyrittäjän ja muun yrittäjän verotuksen ansiotulo ei enää kuvasta yrittäjän työpanoksen arvoa siten kuin aikaisemmin. Ansiotulon määrä on riippuvainen yrityksen nettovarallisuudesta, koska yrityksen nettovarallisuus määrää pääomatulo-osuuden määrän. Jäljelle jäävä tulo-osuus on ansiotuloa, jonka perusteella sairausvakuutuksen päiväraha määräytyy. Osinkotuloa ei verotuksessa vahvistetun ansiotulo-osuudenkaan osalta lueta sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena olevaksi työtuloksi. Päivärahan määräytymistapa ei siten nykyisellään johda päivärahaan, joka suuruudeltaan vastaisi yrittäjän sairauden vuoksi menettämää työpanosta ja siitä saamatta jäävää korvausta. Vuoteen 1996 asti sairausvakuutuksessa oli käytössä niin sanottu vähimmäispäiväraha. Kyseistä päivärahaa voitiin maksaa muiden edellytysten täytyessä silloin, kun hakijalla ei ollut lainkaan verotuksessa todettuja työtuloja. Vuonna 1995 vähimmäispäivärahan suuruus oli 65,90 markkaa päivässä. Sairauspäivärahan tarkoituksena on korvata vakuutetulle aiheutunutta ansionmenetystä ajalta, jonka hän on estynyt työstään sairauden vuoksi. Korvausperiaatteen mukaisesti tarkoituksenmukaista on, että päivärahaa suoritettaisiin silloin, kun vakuutetulle on sairauden vuoksi aiheutunut todellista ansionmenetystä. Päivärahan perusteena olevan palkkatulon ja siihen rinnastettavan henkilökohtaisen tulon tulisi vastata henkilön työstä saamaa jatkuvaa ja vakiintunutta ansiotasoa.

Vuoden 1996 alusta lukien oikeus vähimmäispäivärahaan poistui sairausvakuutuslain perusteella myönnettävistä päivärahoista lukuun

ottamatta äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahoja.

Vähimmäispäivärahan poistuttua esimerkiksi uudet yrittäjät, joilla on usein suuret yritystoimintaan kohdistuvat velat ja tulos on toiminnan alkuvaiheessa tappiollinen, jäävät pelkästään tarveharkintaisen sairauspäivärahan varaan. Samoin käy niille yrittäjille, joiden tulo luetaan verotuksessa kokonaisuudessaan pääomatuloksi.

Sairausvakuutuksen päivärahatason määrää verotuksessa todettu ansiotulo. Toisaalta yrittäjäläkevakuutuksissa vahvistetaan oma työtulonsa. Maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969; MYEL) mukaan maatalousyrittäjälle vahvistetaan se työtulo, jonka hänen voidaan kohtuudella arvioida jatkuvasti saavan eläkevakuutuksen piiriin kuuluvasta toiminnastaan. Vastaavasti yrittäjien eläkelain (468/1969; YEL) mukaan yrittäjän työtuloksi vahvistetaan se palkka, joka kohtuudella olisi maksettava, jos hänen eläkevakuutuksensa piiriin kuuluvaa työtä tekemään olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, tai se korvaus, jonka muutoin voidaan katsoa keskimäärin vastaavan sanottua työtä. Erilaiset työtulomäärittelyt johtavat käytännössä siihen, että yrittäjillä lyhyen ajan työkyvyttömyysturva eli sairauspäiväraha ja pitkän ajan työkyvyttömyysturva eli työkyvyttömyyseläke määräytyvät eri tulokäsitteiden perusteella.

Optiotulot

Optiotulot, jotka ovat luonteeltaan rinnastettavissa lähinnä pääomatuloihin, on verotuksellisista syistä vuodesta 1995 verotettu ansiotuloina. Työsuhdeoptioista säädetään tuloverolain 66 §:n 3 momentissa. Sen mukaan veronalaista ansiotuloa on myös etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää alempana hintaan vaihtovelkakirjalainan, optiolainan, optio-oikeuden tai muun näihin rinnastettavan sopimuksen tai sitoumuksen perusteella. Edun arvoksi katsotaan osakkeen tai osuuden käypä arvo sillä hetkellä, kun työsuhdeoptiota käytetään, vähennettynä verovelvollisen osakkeesta, osuudesta tai työsuhdeoptiosta yhteensä maksamalla hinnalla. Etu katsotaan sen verovuoden tuloksi, jona työsuhdeoptiota käytetään. Työsuhdeoption käyttämisenä pidetään paitsi

osakemerkintää myös optio-oikeuden luovutusta. Työsuhdeoptiosta toimitetaan ennakonpidätys ja niistä peritään sairausvakuutusmaksu. Verottajan Kansaneläkelaitokselle antamissa tiedoissa työsuhdeoptiot sisältyvät palkkatuloihin ja tulevat täten verottajan antamina tietoina päivärahan perusteena olevaan työtuloon. Optiojärjestelmässä on kyse kannustepalkkauksesta, mutta siitä saatava hyöty syntyy vasta osakemarkkinoilla. Optiovoiton syntyminen riippuu siitä, miten työnantajahtiön osakkeiden kurssi kehittyy. Kurssikehitykseen vaikuttavat markkinat ja sijoittajien suhtautuminen. Optiotulot eroavat henkilön palkkatulosta myös siinä suhteessa, että henkilö saattaa saada optiotuloja myös sairaana ollessaan.

Optiotuloilla on vaikutusta myös muuhun sosiaaliturvaan kuten esimerkiksi tapaturmaetuuksiin ja työeläkkeisiin. Näissä järjestelmissä on ollut käytäntönä, ettei optiotuloja ja muita pääomatulon luonteisia ansiotuloja lueta työntekijän ansiotuloiksi. Tapaturmavakuutusmaksun perusteena olevaan palkkasummaan luettavista työansioista annetun valtioneuvoston asetuksen (1007/2000) perusteluissa on erikseen todettu, että rojaltit, suoritukset henkilöstörahoon, käteiset voittopalkkiot, voitonjako ja osakeoptiot ovat tuloja, joita ei lueta tapaturmavakuutusmaksuun. Asetusta valmisteltaessa kuultiin keskeisiä työmarkkinajärjestöjä.

Kansaneläkelaitoksella ei ole käytettävissään luotettavia tietoja työsuhdeoptioiden määrästä. Verottajan Kansaneläkelaitokselle antamissa vuoden 1999 tuloja koskevissa tiedoissa työtulot nousevat yli 10 miljoonaan markkaan 137 henkilöllä, yli 20 miljoonaan markkaan 63, yli 50 miljoonaan markkaan 50 ja yli 80 miljoonaan markkaan kahdella henkilöllä. Näiden suurten työtulojen voidaan otaksua muodostuvan suurelta osin työsuhdeoptiosta.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Yleistä

Ehdotettujen muutosten tavoitteena on taata yritystoimintaa harjoittavalle henkilölle sellainen lyhytaikaisesta sairaudesta aiheutuneen työkyvyttömyyden turva, joka vastaa tasoltaan mahdollisimman hyvin

työkyvyttömyyden johdosta menetettyä työpanosta ja siitä saamatta jäänyttä tuloa. Muutokset selkeyttäisivät

sosiaalivakuutusetuksien määräytymisperusteita ja poistaisivat yrittäjän työtuloon satunnaisesti vaikuttavien tekijöiden vaikutuksen sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan määrään. Järjestelmän selkeyttä ja ennakoitavuutta lisäksi edelleen se, että yrittäjälle lyhytaikaisen työkyvyttömyyden perusteella maksettavan sairauspäivärahan ja pidempiaikaisen työkyvyttömyyden perusteella maksettavan työkyvyttömyyseläkkeen taso määräytyisivät samojen perusteiden mukaisesti.

Lisäksi tavoitteena on varmistaa, ettei optiotuloja tai muita pääomatulon luonteisia ansiotuloja, joita ei voi rinnastaa säännölliseen palkkatuloon ja joita vakuutettu ei yleensä menetä sairastuessaan, oteta työtulona huomioon sairauspäivärahaa määrättäessä. Tämä tavoite koskisi muitakin vakuutettuja kuin yritystoimintaa harjoittavia.

Yrittäjän päivärahan määräytyminen

Esityksessä ehdotetaan, että sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteeksi otettaisiin yritystoiminnan osalta yrittäjälle eläkevakuutuksessa vahvistettu työtulo; maatalousyrittäjällä MYEL-työtulo ja muulla yrittäjällä YEL-työtulo. Työtulo otettaisiin huomioon sairausvakuutuslain 76 §:ssä tarkoitettulla tavalla TEL-indeksillä tarkistettuna. Päiväraha määräytyisi MYEL-työtulon perusteella myös esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa MYEL-vakuutus on otettu porotalouden harjoittajalle, kalastajalle tai perheyrittäjän jäsenenä työskentelevälle henkilölle.

YEL- tai MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautetun yrittäjän päiväraha määräytyisi edelleen verotuksessa vahvistetun ansiotulon perusteella. Päivärahaa hakiessaan vakuuttamisvelvollisuudesta vapautetun yrittäjän tulisi esittää Kansaneläkelaitokselle selvitys vapautuksesta. Verotuksessa vahvistettuun ansiotuloon perustuisi edelleen myös sellaisen yrittäjän päiväraha, jonka työtulo jää alle pakollisen vakuuttamisen rajan ja joka ei ole ottanut vapaaehtoista yrittäjäeläkevakuutusta.

Jos yrittäjän työtulo muuttuu kesken kalenterivuoden, eläkelaitokset laskisivat

yrittäjälle verovuodelta keskimääräisen painotetun työtulon ja ilmoittaisivat sen vuosittain verottajalle. Keskimääräisen painotetun työtulon käyttäminen mahdollistaisi verovuoden aikana tapahtuvien työtulomuutosten huomioon ottamisen. Verottaja ilmoittaisi Kansaneläkelaitokselle YEL- ja MYEL-työtulosta sekä yrittäjän verotuksessa vahvistetuista ansiotuloista. Kansaneläkelaitos selvittäisi, mikä osuus verotuksessa vahvistetusta ansiotulosta on YEL- tai MYEL-toiminnasta saatua ja mikä palkkatuloa tai muuta siihen verrattavaa henkilökohtaista tuloa muusta toiminnasta.

Jos yrittäjällä ei olisi YEL- tai MYEL-työtulon lisäksi muuta palkkatuloa tai siihen verrattavaa henkilökohtaista tuloa, sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteeksi otettaisiin verottajan ilmoittama YEL- tai MYEL-työtulo. Nykyiseen tapaan työtuloa tarkistettaisiin sairausvakuutuslain 76 §:n 1 momentin nojalla TEL-indeksillä samalla tavalla kuin palkansaajilla. Tapauksissa, joissa yrittäjällä olisi YEL- tai MYEL-työtulon lisäksi muualta kuin omasta yrityksestä saatua palkkatuloa tai siihen verrattavaa tuloa, päiväraha määrättäisiin ottaen perustaksi YEL- tai MYEL-työtulo sekä muualta kuin yritystoiminnasta saatu palkka tai vastaava henkilökohtainen tulo. Perustuslain 80 §:n mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Perustuslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset tulisi säätää lailla. Lakiin otettavan valtuuden nojalla voitaisiin asetuksella kuitenkin antaa tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista. Työtulon käsite on sellainen olennaisesti yksilön oikeuksiin vaikuttava seikka, jota koskeva pääsääntö tulisi olla laissa. Sen vuoksi ehdotetaan, että sairausvakuutuslain mukaisesta työtulosta säädettäisiin lailla ja että sairausvakuutusasetuksen 8 §:n työtuloa koskeva säännös kumottaisiin.

Optiotulot

Työsuhdeoptiot ovat usein huomattavasti suurempia kuin työntekijälle maksettava palkka. Jos ne luettaisiin sairausvakuutuksen työtuloon, saattaisi työntekijän päiväraha

nousta jopa tuhansia markkoja suuremmaksi kuin hänelle maksettu täysi sairausajan palkka. Vakuutettu ei myöskään yleensä menetä optiotuloja sairastumisen vuoksi. Koska sairauspäivärahalla korvataan menetettyä ansiota, ei optiotuloja pitäisi lukea sairausvakuutuksen työtuloon. Sen vuoksi esityksessä ehdotetaan, ettei osakeoptioita niiden sairausvakuutuksen työtulosta poikkeavan luonteen vuoksi katsottaisi työtuloksi, jonka perusteella sairausvakuutuksen päiväraha määräytyy. Rajoitus koskisi myös niin sanottuja synteettisiä optioita sekä muita vastaavia pääomatulon luonteisia ansiotuloja kuten rojalteja, suorituksia henkilöstörahoon, käteistä voittopalkkiota ja voitonjakoa. Säännös koskisi kaikkia vakuutettuja, jotka saavat optiotuloja tai niitä vastaavia tuloja.

Sairausvakuutusmaksun määräytyminen

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien sairausvakuutusmaksun määräytymisperustetta.

Yritystoimintaa harjoittavan henkilön sairausvakuutusmaksu määräytyisi yrittäjätöiminnan osalta YEL- tai MYEL-työtulon perusteella ja muiden mahdollisten ansiotulojen osalta verotuksessa vahvistetun ansiotulon perusteella. Yritystoiminnasta saadun tulon ansiotulo-osuudet korvattaisiin työeläkejärjestelmän vuosittain verottajalle ilmoittamalla YEL- tai MYEL-työtulolla. Maksun samoin kuin etuuden pohjana käytettäisiin vuosittain laskettavaa keskimääräistä painotettua työtuloa.

Laissa mainittaisiin erikseen ne ansiotulot, jota ei otettaisi huomioon määrättäessä sairausvakuutusmaksua maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla vakuutetuille henkilöille. Tällaisia tuloja olisivat tulot, jotka ehdotuksen mukaan sisältyisivät mainittujen lakien mukaiseen työtuloon tai joita ei käytetä päivärahan määräytymisen perusteena.

Vakuutetun sairausvakuutusmaksulla kerättävillä varoilla rahoitetaan päivärahojen lisäksi myös muita vakuutettujen saamia etuuksia kuten lääkekustannuksista ja lääkärinpalkkioista maksettavia korvauksia. Sairausvakuutusmaksua peritään paitsi palkkatulon myös eläketulon, työttömyysturvaetuuksien ja muiden veronalaisten sosiaalietuuksien perusteella.

Maksua peritään siten muiltakin kuin niiltä, jotka ovat oikeutettuja saamaan sairausvakuutuksen päivärahaa. Sen vuoksi optio- ja siihen verrattavien ansiotulojen perusteella perittäisiin nykyiseen tapaan vakuutetun sairausvakuutusmaksu.

Samalla ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslakia siten, että 33 §:ssä säädettäisiin ainoastaan vakuutetun sairausvakuutusmaksun määräytymisen perusteesta. Euron käyttöönoton vuoksi luovutettiin vakuutusmaksun määräämisestä veroäyrien perusteella. Uutena maksuperusteena käytettäisiin veroäyriä vastaavia kunnallisverotuksessa vahvistettuja ansiotuloja.

Vakuutetun sairausvakuutusmaksun suuruudesta on useiden vuosien ajan säädetty vuosittain annetuilla erillisillä laeilla. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sairausvakuutusmaksun suuruudesta ei enää säädettäisi sairausvakuutuslaissa vaan erikseen annettavalla lailla, jota muutettaisiin maksun muuttuessa. Tarkoituksena on, että yrittäjiltä perittävän sairausvakuutusmaksun maksuprosentti olisi sama kuin muillakin vakuutetuilla.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Uutta päivärahajärjestelmää sovellettaisiin heinäkuun alusta 2001 yrittäjiin, jos eläkejärjestelmän vahvistama työtulo tai painotettu työtulo on niin sanottuja kuuden kuukauden tuloja laskettaessa vähintään 20 prosenttia suurempi kuin yrittäjälle verotuksessa vahvistettu ansiotulo. Täysimääräisesti uutta päivärahan perustetta alettaisiin soveltaa vuoden 2004 alusta, kun vuodelta 2002 vahvistetut verotustiedot ovat käytettävissä. Vuodelta 2003 yrittäjiltä perittävät vakuutetun sairausvakuutusmaksut määrätään uuden perusteen mukaan vasta lopullisen verotuksen yhteydessä vuonna 2004. Vuoteen 2006 mennessä uudistuksen aiheuttamat vaikutukset sekä maksussa oleviin päivärahoihin että sairausvakuutuksen maksutuloihin olisivat vakiintuneet. Taloudellisissa laskelmissa on oletettu yrittäjäkunnan rakennemuutoksen jatkuvan siten, että maatalousyrittäjien osuus alenee.

YEL- ja MYEL-työtulosumma on merkittävästi yritystoiminnan ansiotuloa

suurempi, minkä vuoksi uudistus lisäisi pysyvästi sekä etuusmenoja että maksutuloja. Ensimmäisinä vuosina, jolloin sairausvakuutusrahastoon ei vielä kerry uuden perusteen mukaisia maksutuloja, uudistus lisäisi sairausvakuutuksen päivärahamenoja vuonna 2001 noin 11, vuonna 2002 noin 27 ja vuonna 2003 noin 33 miljoonalla markalla. Vuonna 2004 etuusmenojen arvioidaan kasvavan noin 43 miljoonaa markkaa ja maksutulojen noin 53 miljoonaa markkaa. Vuonna 2005 etuusmenojen kasvun arvioidaan ylittävän maksutulojen kasvun noin 8 miljoonalla markalla.

Tasapainotilanteessa päivärahamenojen kasvun arvioidaan ylittävän vakuutusmaksutulojen kasvun noin 27 miljoonalla markalla. Jos sairausvakuutusrahaston varat eivät muutoin riitä, menojen lisäys katettaisiin valtion takuusuorituksella sairausvakuutusrahastoon. Päivärahojen kasvu lisäisi valtion ja kuntien saamia verotuloja tasapainotilanteessa yhteensä noin 10 miljoonalla markalla vuodessa.

Optiotuloja koskevalla ehdotuksella ei olisi merkittävää vaikutusta sairausvakuutuksen päivärahamenoihin.

3.2. Organisaatiovaikutukset

Päivärahajärjestelmän uudistuksen johdosta päivärahapäätösten tekeminen yksinkertaistuisi ja nopeutuisi, kun Kansaneläkelaitoksen ei nykyisessä määrin tarvitsisi selvittää yrittäjien verotettavia tuloja. Etuuskäsittelyn yksinkertaistumisen seurauksena Kansaneläkelaitoksen hallintokustannusten arvioidaan tasapainotilanteessa vähenevän noin 1,5–2 miljoonaa markkaa vuodessa, mikä pienentäisi vastaavalla määrällä sairausvakuutusrahastoon tarvittavan valtion takuusuorituksen määrää.

Uusi järjestelmä edellyttäisi muutoksia mm. verohallinnon vuosi-ilmoituksia, tiedonkeruuta ja tietojen luovutusta, verotuslaskentaa, ennakkoperintää sekä muutosverotusta koskeviin tietojärjestelmiin. Myös kahden rinnakkaisen sairausvakuutusmaksulaskennan perustamisesta ja vuotuisesta ylläpidosta aiheutuisi lisätyötä. Muutosten määrittelystä, suunnittelusta ja toteuttamisesta arvioidaan aiheutuvan noin 10 miljoonan markan kustannukset. Laskennan ylläpidon vuotuiset

kustannukset olisivat noin 1,5–2 miljoonaa markkaa. Verohallinnolle aiheutuisi lisätyötä myös uuden sairausvakuutusmaksun piiriin tulevien yrittäjien ohjauksesta ja verotoimistossa manuaalisesti tehtävästä työstä. Muutos lisäisi vähäisessä määrin myös työeläkejärjestelmän käsittelykustannuksia.

3.3. Vaikutukset päivärahan saajien asemaan

Yritystoiminnasta saadun verotuksen ansiotulon korvaaminen YEL- ja MYEL-työtulolla vaikuttaisi kaikkien noin 280 000 YEL- ja MYEL-vakuutetun päivärahaperusteeseen. Nykyinen yrittäjien päivärahaperuste on vuoden 2001 tasossa arvioituna keskimäärin noin 90 000 markkaa vuodessa, josta yritystoimintaan perustuva osuus on noin 70 000 markkaa vuodessa. Viimeksi mainitun korvaaminen YEL- ja MYEL-työtulolla, joka myös vuoden 2001 tasossa on keskimäärin noin 80 000 markkaa vuodessa, korottaisi keskimääräisen päivärahaperusteen noin 100 000 markkaan vuodessa eli noin 11 prosentilla.

Valtaosalla yrittäjistä ja erityisesti MYEL-vakuutetuilla eläkevakuutuksen työtulo on verotuksen ansiotuloa suurempi, jolloin päivärahan ja myös sairausvakuutusmaksun määrä korottuisi. Vastaavasti niillä yrittäjillä, lähinnä YEL-vakuutetuilla, joiden eläkevakuutuksen työtulo on verotuksen ansiotuloa pienempi, päiväraha ja sairausvakuutusmaksu pienisivät nykytasoon verrattuna. Päivärahan määrä edellä mainitusta keskimääräisestä perusteesta laskettuna on nykyisten määräytymissääntöjen mukaan keskimäärin noin 200 markkaa ja se korottuisi noin 220 markkaan päivältä. Karkeasti arvioituna maatalousyrittäjien keskimääräinen päiväraha voisi nousta noin 140 markasta noin 210 markkaan, kun taas muiden yrittäjien keskimääräinen päiväraha saattaisi alentua noin 240 markasta noin 230 markkaan.

Päivärahauudistuksen voimaantulovaiheessa vuoteen 2004 saakka uutta päivärahaperustetta sovellettaisiin vain silloin, kun päivärahan pohjana on kuuden

kuukauden tulo. Sairausvakuutuksen päivärahaa saa vuosittain noin 35 000 yrittäjää, joista noin 5000 yrittäjän päiväraha on määräytynyt kuuden kuukauden säännön perusteella.

4. Asian valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama Pääomatulojen ja varallisuuden vaikutuksia sosiaaliturvaan selvittänyt työryhmä ehdotti muistiossaan (1997:30), että yrittäjien tulisi maksaa sosiaaliturvamaksut ja saada sosiaaliturvaetuudet YEL- ja MYEL-työtulon perusteella. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti kesäkuussa 2000 Yrittäjien eläkelain mukaista eläketurvaa ja YEL-työtulon käyttöä sairausvakuutuksessa selvittävän työryhmän sekä Maatalousyrittäjien eläkelain soveltamisalaa ja MYEL-työtulon käyttöä sairausvakuutuksessa selvittävän työryhmän. Työryhmien tehtävänä on selvittää tarvittavat lainsäädännölliset ja hallinnolliset toimenpiteet YEL- ja MYEL-työtulon käyttämiseksi sairausvakuutuslain mukaisen määrittelyn perusteena.

Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta perustuu mainittujen työryhmien yhteisessä muistiossa tekemään ehdotukseen sekä valtioneuvoston joulukuussa 2000 tekemään periaatepäätökseen maatalouden tukiratkaisusta vuodelle 2001.

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä mainittujen YEL- ja MYEL-työtuloa selvittävien työryhmien kanssa. Valmisteluun ovat osallistuneet myös Verohallituksen edustajat.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 2001 ensimmäiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys laeiksi sairausvakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslain 16 §:n 1 momentissa olevat markkamäärät euromääräisiksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

16 §. Pykälän 1 momentti jäisi pääosin ennalleen.

Pykälän 2 momentin viittaussäännös sairausvakuutusasetukseen poistettaisiin. Uuteen 2 momenttiin siirrettäisiin osin muutettuna työtulon määritelmä kumottavaksi esitetystä sairausvakuutusasetuksen 8 §:n 1 momentista sekä säädettäisiin yrittäjien ja maatalousyrittäjien työtulosta. Samalla kumottaisiin yrittäjien työtuloa koskeva asetuksen 8 §:n 2 momentti.

Työtulona pidettäisiin työ- tai virkasuhteesta saatua palkkatuloa ja siihen verrattavaa henkilökohtaista tuloa. Hankintatyön arvoa ei enää pidettäisi työtulona, ellei henkilö ole MYEL-vakuutettu, jolloin hankintatyön arvo sisältyisi MYEL-työtuloon.

Yrittäjien ja maatalousyrittäjien yritystoiminnasta saatuna sairausvakuutuslain mukaisena työtulona pidettäisiin yrittäjien eläkelain tai maatalousyrittäjien eläkelain mukaista vuotuista työtuloa. Jos eläkkeen perusteena olevan työtulon määrä muuttuisi kesken vuotta, työeläkelaitos laskisi kyseiselle kalenterivuodelle vahvistettujen työtulojen perusteella yrittäjien eläkeasetuksen (668/1969) 6 §:n 2 momentissa ja maatalousyrittäjien eläkeasetuksen (667/1969) 6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla painotetun vuotuisen työtulon. Työeläkejärjestelmä ilmoittaisi työtulon verohallinnolle ennakoiden määräämistä ja sairausvakuutusmaksun laskemista varten. Verohallinto luovuttaisi työtulon Kansaneläkelaitokselle muiden tulotietojen yhteydessä.

Ansioperusteisissa sosiaaliturvajärjestelmissä, muun muassa tapaturmavakuutuksessa, työtulona ei pidetä rojalteja, suorituksia henkilöstörahastoon, käteistä voittopalkkiota, voitonjakoa eikä osakeoptioita. Esimerkiksi osakeoptiot ovat luonteeltaan pääomatuloa, vaikkakin ne verotuksessa luetaan ansiotuloksi. Esityksessä ehdotetaan, ettei edellä mainittuja tuloeria luettaisi myöskään sairausvakuutuksen työtuloon.

Verohallinnon Kansaneläkelaitokselle toimitamia tietoja koskeva pykälän 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi osittain muutettuna 6 momenttiin. Uudessa 3 momentissa

ehdotetaan säädettäväksi niiden henkilöiden työtulosta, jotka on yrittäjien eläkelain tai maatalousyrittäjien eläkelain mukaan vapautettu vakuuttamisvelvollisuudesta. Näillä henkilöillä sairausvakuutuslain mukaisena työtulona pidettäisiin nykyiseen tapaan tuloverolaissa tarkoitettua ansiotulo-osuutta elinkeinotoiminnasta, maataloudesta ja yhtymästä, omasta yrityksestä tai maataloudesta saatua palkkatuloa, yritystoimintaan liittyvää työkorvausta ja porotalouden ansiotuloa. Hankintatyön arvoa ja metsätalouden puhdasta tuottoa ei otettaisi työtulona huomioon. Sama koskisi henkilöitä, jotka eivät yrittäjien eläkelain tai maatalousyrittäjien eläkelain mukaan ole velvollisia ottamaan vakuutusta.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, ettei työtuloon lueta verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 27 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla arvioverotettuja tuloja, jos arvioverotus johtuu siitä, ettei verovelvollinen ole jättänyt veroilmoitusta. Säännös vastaa sisällöltään nykyisen sairausvakuutuslain 16 §:n 1 momentin viimeistä virkettä.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi työtulosta tehtävistä vähennyksistä. Työ- tai virkasuhteessa saadusta palkkatulosta ja siihen verrattavasta henkilökohtaisesta tulosta vähennettäisiin tuloverolain 93—95 §:ssä tarkoitetut tulonhankkimismenot. Näitä vähennyksiä ovat matkakustannusvähennys, moottorisaha- ja metsurivähennys sekä tulonhankkimisvähennys. Säännös vastaisi pääosin nykyistä sairausvakuutusasetuksen 8 §:n 3 momenttia, joka esitetään kumottavaksi. Yrittäjän työtulosta ei vähennettäisi tulonhankkimismenoja, koska niiden vaikutus on jo otettu huomioon työtulon määrässä.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä verihallinnolta vuosittain viimeistään kunkin kalenterivuoden loppuun mennessä tiedot verovelvollisen edellisen kalenterivuoden verotuksessa todetusta 2 momentissa tarkoitetusta palkkatulosta ja siihen verrattavasta henkilökohtaisesta tulosta sekä yrittäjien ja maatalousyrittäjien työtulon

määrästä, 3 momentissa tarkoitetuista ansiotuloista, arvioverotuksesta ja luonnollisten vähennysten määrästä sekä muut verohallinnon hallussa olevat työtulon määräämiseksi välttämättömät tiedot. Käytännön menettely vastaisi nykyistä 3 momentin menettelyä, mutta uutena tietona verohallinto ilmoittaisi myös yrittäjien ja maatalousyrittäjien painotetun vuotuisen työtulon.

Pykälän 7 momentissa ehdotetaan säädettäväksi asetuksenantovaltuudesta. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä työtulolla tarkoitetaan.

33 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vakuutetun sairausvakuutusmaksun määräytymisen perusteesta. Veröäyrikäsitteestä on tarkoitus luopua eurolainsäädännön yhteydessä. Tämän vuoksi sairausvakuutusmaksu määrättäisiin veroäyrien sijasta kunnallisverotuksessa verotettavan tulon perusteella. Tämän pääsäännön poikkeuksista säädettäisiin pykälän 2—4 momentissa. Vakuutetun sairausvakuutusmaksun suuruudesta säädettäisiin erikseen lailla.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutetun sairausvakuutusmaksu perittäisiin edelleen myös tuloverolain 77 §:ssä tarkoitetun ulkomaantyötulon rahana maksettavan osan perusteella. Säännös, joka olisi nykyisen 2 momentin säännöksen mukainen, tarkistettaisiin teknisesti korvaamalla käsite veroäyrit verotettavan tulon käsitteellä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain perusteella vakuutetun henkilön sairausvakuutusmaksun perusteesta. Yrittäjiltä perittävää sairausvakuutusmaksua määrättäessä sairausvakuutusmaksun perusteena käytettäisiin muusta kuin yritystoiminnasta saadun ansiotulon lisäksi YEL- ja MYEL-vakuutuksen vuotuista työtuloa, joka on tarkistettu TEL-indeksillä siten kuin sanotuissa laeissa säädetään. Säännöksessä olisi tyhjentävästi lueteltu ne tuloerät, jotka vuotuinen YEL- ja MYEL-työtulo voisi korvata sairausvakuutusmaksua määrättäessä. Korvattavat tulot olisivat sellaisia tuloja, jotka verovelvollinen saa maataloudesta tai muusta yritystoiminnasta. Verovelvollinen voi saada korvattavia tuloja verotuksessa erilaisten ominaisuuksien perusteella: oman, puolison tai perheenjäsenen maatalouden tai

yritystoiminnan perusteella, kuolinpesän osakkaana palkkatuloja, yhtymän osakkaana ansiotuloja tai palkkatuloja, metsän omistajana ansiotuloja tai hankintatyön arvoa, porotalouden ansiotuloa, osakeyhtiöstä tai muusta yhtiöstä ansiotulona verotettavia osinkoja tai palkkatuloja sekä yritystoiminnasta työkorvauksia. Lisäksi verovelvollista voidaan verottaa peiteltyyn osingonjaon perusteella.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että YEL- tai MYEL-vakuutetun sairausvakuutusmaksua määrättäessä ei vähennettäisi maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla maksettua työeläkkeen vakuutusmaksua. YEL- ja MYEL-työtulo ovat tuloja, joista on vähennetty jo niihin kohdistuvat kulut. Niitä voidaan pitää siten nettotuloina. Verotuksessa YEL- ja MYEL-eläkevakuutusmaksut voidaan vähentää kahdella tavoin: joko maatalous- tai elinkeinotoiminnan tulolähteessä tai kokonaistuloista. Jos pakolliset eläkevakuutusmaksut vähennetään kokonaistuloista, ne tulisivat sairausvakuutusmaksua määrättäessä vähennetyiksi aiheetta.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan, että määrättäessä sairausvakuutusmaksua 3 ja 4 momentin mukaisesti noudatetaan soveltuvin osin, mitä kunnallisverotuksen verotettavan tulon laskemisesta säädetään. Kun YEL- tai MYEL-työtulo korvaa verotuksessa käytettävän tulon, sovelletaan sairausvakuutusmaksua määrättäessä samoja laskentasääntöjä kuin kunnallisverotuksessa tuloja ja vähennyksiä laskettaessa. Esimerkiksi jos MYEL-työtulo korvaa maatalouden ansiotulon, kunnallisverotuksen ansiotulovähennys laskettaisiin MYEL-työtulon perusteella.

Voimaantulosäännös. Lain ehdotetaan tulevan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2001. Voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan vakuutetun sairausvakuutusmaksun perustetta koskevaa 33 §:ää sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuodelta 2002 määrättävään sairausvakuutusmaksuun. YEL- ja MYEL-yrittäjien sairausvakuutusmaksun laskentaperusteen muuttaminen edellyttää erillisen, muiden vakuutettujen laskentamenetelmästä poikkeavan laskennan luomista verotuslaskennan yhteyteen. Uusi laskentatapa edellyttää myös verohallinnon tietojärjestelmiin sopivan työtulon

ilmoittamismenettelyn rakentamista eläkelaitosten ja verohallinnon välille. Näistä syistä ehdotettua YEL- ja MYEL-yrittäjien sairausvakuutusmaksuperustetta sovellettaisiin ensimmäisen kerran vasta vuodelta 2003 määrättävään vakuutetun sairausvakuutusmaksuun. Vuoden 2003 verojen ja maksujen ennakot määrätään jo vuoden 2002 loppupuolella. Tästä syystä YEL- ja MYEL-yrittäjien sairausvakuutusmaksuperustetta ei voitaisi ottaa huomioon vielä vuoden 2003 ennakkoperinnässä.

Voimaantulosäännöksen 3 momentissa säädettäisiin YEL- ja MYEL-työtulon käyttämisestä sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena silloin, kun henkilön työkyvyttömyys tai hänen oikeutensa etuuteen alkaa 1 päivän heinäkuuta 2001 ja 31 päivän joulukuuta 2003 välisenä aikana. Verohallinto voisi luovuttaa Kansaneläkelaitokselle tiedon yrittäjän eläkelakiin perustuvasta työtulosta ensimmäisen kerran verovuodelta 2002 eli vuoden 2003 lopussa. Näin ollen yrittäjän sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena YEL- ja MYEL-työtuloa voitaisiin käyttää pääsääntöisesti vasta vuoden 2004 alusta lukien. Ehdotuksen mukaan 1 päivän heinäkuuta 2001 ja 31 päivän joulukuuta 2003 välisenä aikana yrittäjän päivärahan perusteena käytettäisiin edelleen nykyiseen tapaan verotuksessa todettua elinkeinotoiminnan tai maatalouden puhdasta ansiotuloa, ellei yrittäjä haluaisi päivärahaansa niin sanotun kuuden kuukauden tulon perusteella.

Säännöksen 3 momentin soveltaminen olisi sairauspäivärahan osalta sidottu työkyvyttömyyden alkamiseen ja muiden etuuksien, kuten esimerkiksi äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan sekä kuntoutusrahalain mukaisen kuntoutusrahan, osalta etuus-oikeuden syntymiseen. Tällöin YEL- tai MYEL-työtuloa voitaisiin soveltaa päivärahan määräytymisperusteena, mutta ainoastaan vakuutetun vaatimuksesta sairausvakuutuslain 17 §:ssä ja sairausvakuutusasetuksen 10 §:ssä tarkoitettuna kuuden kuukauden tulona. Siten 1 päivänä heinäkuuta 2001 tai sen jälkeen alkavan työkyvyttömyyden tapauksissa kuuden kuukauden tulona voitaisiin ottaa huomioon yksinomaan YEL- tai MYEL-vakuutuksessa vahvistettu työtulo. Huomioon ei sen sijaan enää otettaisi kirjanpitoon perustuvia selvityksiä elinkeinotoiminnan tai

maatalouden ansiotulosta.

Voimaantulosäännöksen 4 momentin mukaan lailla kumottaisiin sairausvakuutusasetuksen 8 §, jossa säädetään työtulosta. Samoin ehdotetaan kumottavaksi sairausvakuutusasetuksen 9 §:n 2 momentti, jonka mukaan paikallistoimisto vahvistaa päivärahan määrän asetuksen 8 §:ssä tarkoitetun työtulon perusteella. Lain 16 §:ssä olevat tuloajat vastaavat vuoden 1996 työikäisen TEL-indeksitasoa. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä ehdotetun lain toimeenpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotetun sairausvakuutuslain 16 §:n 7 momentin nojalla voitaisiin valtioneuvoston asetuksella antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä työtulolla tarkoitetaan.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2001.

4. Säättämisjärjestys

Yrittäjien sairauspäiväraho-oikeuteen ehdotetulla muutoksella parannetaan sellaisten maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien asemaa, joiden toiminnan vuotuinen tulos jää tappiolliseksi tai verotettavat tulot muodostuvat pelkästään pääomatuloista. Tällaiset yrittäjät voivat nykyisin saada muiden myöntöedellytysten täytyessä ainoastaan tarveharkintaista sairauspäivärahaa. Ehdotuksella turvattaisiin yrittäjille lyhytaikaisesta sairaudesta aiheutuvan työkyvyttömyyden turva, joka vastaisi nykyistä paremmin sairauden johdosta menetettyä työpanosta ja siitä saamatta jäänyttä korvausta.

Vakuutettu ei yleensä menetä optiotuloja sairastumisen vuoksi. Sairausvakuutuksen työtulosta poikkeavan luoteensa vuoksi osakeoptiota ei katsota ehdotuksessa sellaiseksi työtuloksi, jonka perusteella sairausvakuutuksen päiväraha määräytyy. Työsuhteoptioista tuloa saava on edelleen oikeutettu sairauspäivärahaan palkkatulonsa perusteella.

Ehdotuksilla ei puututa heikentävästi perustuslaissa säädettyyn perustoimeentulon

turvaan. Hallitus katsoo, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sairausvakuutuslain 16 ja 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 16 ja 33 §, sellaisina kuin ne ovat, 16 § laeissa 1119/1983, 1714/1991 ja 1500/1995 sekä 33 § laeissa 742/1970 ja 1025/1997, seuraavasti:

16 §

Päivärahan määrä päivältä on 70 prosenttia vakuutetun verotuksessa valtioneuvoston asetuksella säädettävänä kalenterivuotena todettujen työtulojen kolmassadasosasta siltä osin kuin työtulot eivät ylitä 130 000 markkaa. Jos työtulot ylittävät 130 000 markkaa mutta eivät 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 130 000 markkaa ylittävältä osalta 40 prosenttia 130 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 200 000 markkaa ylittävältä osalta 25 prosenttia 200 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Päivärahaa ei makseta, jos työtulot ovat alle 5 000 markkaa.

Työtulolla tarkoitetaan työ- tai virkasuhteesta saatua palkkatuloa ja siihen verrattavaa henkilökohtaista tuloa sekä yrittäjien eläkelain (468/1969) ja maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaista kunkin vuoden työtuloa. Työtuloksi ei kuitenkaan katsota rojalteja, suorituksia henkilöstörahaan, käteistä voittopalkkiota, voitonjakoa eikä osakeoptioita.

Sellaisen vakuutetun työtulona, joka on vapautettu maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta taikka joka ei mainittujen lakien mukaan ole velvollinen ottamaan vakuutusta, otetaan huomioon tuloverolaissa (1535/1992) tarkoitettu ansiotulo-osuus elinkeinotoiminnasta, maataloudesta ja yhtymästä, omasta yrityksestä tai maataloudesta saatu palkkatulo sekä yritystoimintaan liittyvä työkorvaus ja porotalouden ansiotulo.

Työtulona ei oteta huomioon tuloja, jotka on verotuksessa arvioitu verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 27 §:n 1 momentin mukaan sen vuoksi, ettei veroilmoitusta ole annettu.

Työtuloa määritettäessä työ- tai virkasuhteessa saadusta palkkatulosta ja siihen verrattavasta henkilökohtaisesta tulosta vähennetään tuloverolain 93—95 §:ssä tarkoitettut tulohankkimismenot.

Kansaneläkelaitoksella on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeus saada verohallinnolta vuosittain ja viimeistään kunkin kalenterivuoden lopussa tiedot kunkin verovelvollisen edelliseltä kalenterivuodelta toimitetussa verotuksessa todetusta 2 momentissa tarkoitettusta palkkatulosta ja siihen verrattavasta henkilökohtaisesta tulosta sekä maatalousyrittäjien eläkelain ja yrittäjien eläkelain mukaisen työtulon määrästä, 3 momentissa tarkoitetuista ansiotuloista, arvioverotuksesta sekä tulohankkimismenoista samoin kuin muut verohallinnon hallussa olevat työtulon määrittämiseksi välttämättömät tiedot.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä työtulolla tarkoitetaan.

33 §

Vakuutetun sairausvakuutusmaksu määrätään kunnallisverotuksessa verotettavan tulon perusteella jäljempänä säädetyin poikkeuksin. Maksun suuruudesta säädetään erikseen lailla.

Tuloverolain 77 §:ssä tarkoitettusta ulkomaantyötulosta rahana maksettava osa otetaan huomioon vakuutusmaksun perusteeksi pantavaa verotettavan tulon yhteismäärää vahvistettaessa. Ulkomaantyötulosta rahana maksettavaan osaan ei lueta työnantajan maksamia työstä johtuvia kustannusten korvauksia siltä osin kuin ne tuloverolain tai sen nojalla annettujen säännösten mukaan ovat verovapaita.

Jos vakuutettu on maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla vakuutettu, sairausvakuutusmaksun perusteena käytetään maatalousyrittäjien eläkelain ja yrittäjien eläkelain mukaista kunkin vuoden työtuloa siltä osin kuin tämä työtulo korvaa:

- 1) maataloudesta tai elinkeinotoiminnasta saadun ansiotulo-osuuden,
- 2) tuloverolain 39 tai 40 §:ssä tarkoitetun yhtymän osakkaan saaman ansiotulo-osuuden tai hänen tai hänen perheenjäsenensä yhtymästä saaman palkan,
- 3) hankintatyön arvon,
- 4) metsätalouden puhtaan tulon,
- 5) porotalouden ansiotulon,
- 6) perheenjäsenen tai kuolinpesän osakkaan maataloudesta tai yritystoiminnasta saaman palkkatulon,
- 7) omasta yrityksestä saadun työkorvauksen,
- 8) osake- tai muusta yhtiöstä saadun palkan sellaisen työntekijän osalta, jota ei pidetä mainittuun yhtiöön työsuhteessa olevana sekä
- 9) osakkaan yhtiöstä saaman osingon ansiotulo-osuuden sekä peitellyn osingon sellaisen työntekijän osalta, jota ei pidetä mainittuun yhtiöön työsuhteessa olevana.

Jos vakuutettu on maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla vakuutettu, sairausvakuutusmaksua määrättäessä ei vähennetä maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla maksettua vakuutusmaksua. Määrättäessä sairausvakuutusmaksua 3 ja 4 momentin mukaan noudatetaan soveltuvien osin, mitä kunnallisverotuksen verotettavan

tulon laskemisesta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2001.

Lain 33 §:ää sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 2002 määrättävään vakuutetun sairausvakuutusmaksuun. Lain 33 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä sairausvakuutusmaksua vuodelta 2003 kuitenkin siten, että ennakkoperinnässä näitä säännöksiä noudatetaan ensimmäisen kerran vuonna 2004.

Jos työkyvyttömyys tai oikeus etuuteen alkaa 1 päivän heinäkuuta 2001 ja 31 päivän joulukuuta 2003 välisenä aikana, 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua eläkelakien mukaista työtuloa sovelletaan sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena arvioitaessa työtuloja sairausvakuutuslain 17 §:ssä ja sairausvakuutusasetuksen (473/1963) 10 §:ssä säädetyllä tavalla.

Tällä lailla kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutusasetuksen (473/1963) 8 § ja 9 §:n 2 momentti, sellaisina kun ne ovat, 8 § asetuksissa 630/1973, 1067/1975 ja 650/1994 sekä 9 §:n 2 momentti asetuksessa 1215/1996.

Tämän lain 16 §:ssä säädetyt markkamäärät vastaavat vuodelle 1996 vahvistettua työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua indeksilukua.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 27 päivänä huhtikuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Maija Perho*

Laki

sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/1963) 16 ja 33 §, sellaisina kuin ne ovat, 16 § laeissa 1119/1983, 1714/1991 ja 1500/1995 sekä 33 § laeissa 742/1970 ja 1025/1997, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

16 §

Päivärahan määrä päivältä on 70 prosenttia vakuutetun verotuksessa asetuksella säädettävänä kalenterivuotena todettujen työtulojen kolmassadasosasta siltä osin kuin työtulot eivät ylitä 130 000 markkaa. Jos työtulot ylittävät 130 000 markkaa, mutta eivät ylitä 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 130 000 markkaa ylittävältä osalta 40 prosenttia 130 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 200 000 markkaa ylittävältä osalta 25 prosenttia 200 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Päivärahaa ei makseta, jos työtulot ovat alle 5 000 markkaa. Työtulona ei oteta huomioon tuloja, jotka on verotuksessa arvioitu verotuslain 72 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla sen vuoksi, ettei veroilmoitusta ole annettu. Mitä työtulolla tarkoitetaan tätä lakia sovellettaessa, säädetään asetuksella.

Ehdotus

16 §

Päivärahan määrä päivältä on 70 prosenttia vakuutetun verotuksessa valtioneuvoston asetuksella säädettävänä kalenterivuotena todettujen työtulojen kolmassadasosasta siltä osin kuin työtulot eivät ylitä 130 000 markkaa. Jos työtulot ylittävät 130 000 markkaa mutta eivät 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 130 000 markkaa ylittävältä osalta 40 prosenttia 130 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Jos työtulot ylittävät 200 000 markkaa, päivärahan määrä on 200 000 markkaa ylittävältä osalta 25 prosenttia 200 000 markkaa ylittävän osan kolmassadasosasta. Päivärahaa ei makseta, jos työtulot ovat alle 5 000 markkaa.

Työtulolla tarkoitetaan työ- tai virkasuhteesta saatua palkkatuloa ja siihen verrattavaa henkilökohtaista tuloa sekä yrittäjien eläkelain (468/1969) ja maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) mukaista kunkin vuoden työtuloa. Työtuloksi ei kuitenkaan katsota rojalteja, suorituksia henkilöstörahastoon, käteistä voittopalkkiota, voitonjakoa eikä osakeoptioita.

Sellaisen vakuutetun työtulona, joka on vapautettu maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta taikka joka ei mainittujen lakien mukaan ole velvollinen ottamaan vakuutusta, otetaan huomioon tuloverolaisissa (1535/1992) tarkoitettu ansiotulo-osuus elinkeinotoiminnasta, maataloudesta ja yhtymästä, omasta yrityksestä tai maataloudesta saatu palkkatulo sekä

Verohallinnon on vuosittain ja viimeistään verotusvuoden loppuun mennessä toimitettava kansaneläkelaitokselle tiedot kunkin verovelvollisen sinä vuonna toimitetussa verotuksessa todetuista muista ansiotuloista kuin sosiaalietuuksista.

33 §

Vakuutetun sairausvakuutusmaksu on 1,25 penniä vakuutetulle kunnallisverotuksessa määrättyiltä veroäyriiltä.

Vakuutusmaksu määrätään vakuutetulle edelliseltä vuodelta, verovuodelta, vahvistettujen veroäyrien yhteismäärän perusteella. Tuloverolain (1535/1992) 77 §:ssä tarkoitettua ulkomaantyötulosta rahana maksettava osa otetaan huomioon vakuutusmaksun perusteeksi pantavaa veroäyrien yhteismäärää vahvistettaessa. Ulkomaantyötulosta rahana maksettavaan osaan ei lueta työnantajan maksamia työstä johtuvia kustannusten korvauksia siltä osin kuin ne tuloverolain taikka sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaan ovat verovapaita.

yritystoimintaan liittyvä työkorvaus ja porotalouden ansiotulo.

Työtulona ei oteta huomioon tuloja, jotka on verotuksessa arvioitu verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 27 §:n 1 momentin mukaan sen vuoksi, ettei veroilmoitusta ole annettu.

Työtuloa määritettäessä työ- tai virkasuhteessa saadusta palkkatulosta ja siihen verrattavasta henkilökohtaisesta tulosta vähennetään tuloverolain 93—95 §:ssä tarkoitettua tulojenhankkimismenot.

Kansaneläkelaitoksella on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeus saada verohallinnolta vuosittain ja viimeistään kunkin kalenterivuoden lopussa tiedot kunkin verovelvollisen edelliseltä kalenterivuodelta toimitetussa verotuksessa todetusta 2 momentissa tarkoitettua palkkatulosta ja siihen verrattavasta henkilökohtaisesta tulosta sekä maatalousyrittäjien eläkelain ja yrittäjien eläkelain mukaisen työtulon määrästä, 3 momentissa tarkoitetuista ansiotuloista, arvioverotuksesta sekä tulojenhankkimismenoista samoin kuin muut verohallinnon hallussa olevat työtulon määrittämiseksi välttämättömät tiedot.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä työtulolla tarkoitetaan.

33 §

Vakuutetun sairausvakuutusmaksu määrätään kunnallisverotuksessa verotettavan tulon perusteella jäljempänä säädetyin poikkeuksin. Maksun suuruudesta säädetään erikseen lailla.

Tuloverolain 77 §:ssä tarkoitettua ulkomaantyötulosta rahana maksettava osa otetaan huomioon vakuutusmaksun perusteeksi pantavaa verotettavan tulon yhteismäärää vahvistettaessa. Ulkomaantyötulosta rahana maksettavaan osaan ei lueta työnantajan maksamia työstä johtuvia kustannusten korvauksia siltä osin kuin ne tuloverolain tai sen nojalla annettujen säännösten mukaan ovat verovapaita.

Jos vakuutettu on maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla vakuutettu, sairausvakuutusmaksun perusteena käytetään maatalousyrittäjien

eläkelain ja yrittäjien eläkelain mukaista kunkin vuoden työtuloa siltä osin kuin tämä työtulo korvaa:

1) maataloudesta tai elinkeinotoiminnasta saadun ansiotulo-osuuden,

2) tuloverolain 39 tai 40 §:ssä tarkoitetun yhtymän osakkaan saaman ansiotulo-osuuden tai hänen tahi hänen perheenjäsenensä yhtymästä saaman palkan,

3) hankintatyön arvon,

4) metsätalouden puhtaan tulon,

5) porotalouden ansiotulon,

6) perheenjäsenen tai kuolinpesän osakkaan maataloudesta tai yritystoiminnasta saaman palkkatulon,

7) omasta yrityksestä saadun työkorvauksen,

8) osake- tai muusta yhtiöstä saadun palkan sellaisen työntekijän osalta, jota ei pidetä mainittuun yhtiöön työsuhteessa olevana sekä

9) osakkaan yhtiöstä saaman osingon ansiotulo-osuuden sekä peitellyn osingon sellaisen työntekijän osalta, jota ei pidetä mainittuun yhtiöön työsuhteessa olevana.

Jos vakuutettu on maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla vakuutettu, sairausvakuutusmaksua määrättäessä ei vähennetä maatalousyrittäjien eläkelain tai yrittäjien eläkelain nojalla maksettua vakuutusmaksua.

Määrättäessä sairausvakuutusmaksua 3 ja 4 momentin mukaan noudatetaan soveltuvin osin, mitä kunnallisverotuksen verotettavan tulon laskemisesta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2001.

Tämän lain 33 §:ää sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 2002 määrättävään vakuutetun sairausvakuutusmaksuun. Lain 33 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä sairausvakuutusmaksua vuodelta 2003 kuitenkin siten, että ennakkoperinnässä näitä säännöksiä noudatetaan ensimmäisen kerran vuonna 2004.

Jos työkyvyttömyys tai oikeus etuuteen alkaa 1 päivän heinäkuuta 2001 ja 31 päivän joulukuuta 2003 välisenä aikana, lain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua eläkelaikien mukaista työtuloa sovelletaan sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan pe-

rusteena arvioitaessa työtuloja sairausvakuutuslain 17 §:ssä ja sairausvakuutusasetuksen 10 §:ssä säädetyllä tavalla.

Tällä lailla kumotaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutusasetuksen (473/1963) 8 § ja 9 §:n 2 momentti, sellaisina kun ne ovat, 8 § asetuksissa 630/1973, 1067/1975 ja 650/1994 sekä 9 §:n 2 momentti asetuksessa 1215/1996.

Tämän lain 16 §:ssä säädetyt markkamäärät vastaavat vuodelle 1996 vahvistettua työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua indeksilukua.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
